

ERJ

169 931

GÜNÜMÜZDE AİLE

(FAMILY IN THE WORLD AND IN TURKEY)

Uluslararası Aile Sempozyumu
International Smposium on Family

02-04 Aralık/ December 2005
Eresin Topkapı Hotel/İstanbul

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	169931
Tas. No:	301.42 GÜN. A

İstanbul 2007

ENSAR NEŞRİYAT
Ticaret Anonim Şirketi

ISBN : 978-9944-152-84-6

İSLÂMÎ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI
Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: 49
Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: 11

Kitabın Adı
Günümüzde Aile

Editör
Prof. Dr. Ömer ÇAHA

Yayın Öncesi Hazırlık
Dr. İsmail KURT
Seyit Ali TÜZ

Son Okuma
Sadık ÇELENK

Kapak Düzeni
Erhan AKÇAOĞLU

Baskı
Step Ajans
0212 446 88 46

1. Basım
Nisan 2007

İsteme Adresi

Ensar Neşriyat Tic. A.Ş.
Süleymaniye Cad. No: 13 Süleymaniye / İstanbul
Tel : (0212) 513 43 41 Faks : (0212) 522 46 02
www.ensarneşriyat.com.tr

SURİYE'DE MÜSLÜMAN AİLE YAPISI¹

Prof. Dr. Vehbe ez-ZUHEYLÎ
Şam Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dünya Fıkıh Birliği Üyesi

Bismillahirrahmanirrahim

Takdim

Allah'a hamd, Rasulullah'a, aile ve ashabına ve onlara tabi olanlara salât ve selâm olsun.

Es-Sihâh el-Cevherî aileyi (Arapça'da üsre veya aile) şöyle tanımlar: Bir evde bulunan baba ve dedeler, oğullar ve akrabalarıdır. Ya da onlar, erkeğin hanımı, çocukları ve bunlardan başka evde bulunan diğer kişiler ve akrabalarıdır. 'Üsre' ise, erkeğin ailesi olarak bilinen ehli ve aşiretidir diye tarif edilmiştir. Batılılara göre aile, evlilik, kan veya evlat edinme bağıyla birbirine bağlı kişiler topluluğudur ve aralarında fertlerin ilişkilerini hakim kültüre göre düzenleyen belirli sosyal kurallar vardır.²

¹ Recep Şentürk tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

² Karbu 1994, Kuveyt Aile Ansiklopedisi'nden (*Mevsûatü'l-üsre fi'l-Kuveyt*) naklen, I, 266-267.

Aile sosyal hayatın esasıdır; toplumun yapısının temelidir; insan fıtratının ilhamıyla ortaya çıkmıştır. İnsanlığın gelişmesinin gerçekleşmesi ve insan türünün çoğalmasına hizmet eder. Oluşumun seviyelerine göre, üç bölüme ayrılır: Büyük, orta ve küçük. Büyük aile, insan ile insan kardeşi arasındaki kapsamlı kardeşlik bağıdır. Orta aile, akrabalık ve kan bağıyla birbirine bağlı olanlardır. Küçük aile ise anne, baba ve çocukları kapsar. Allah Teala ailenin bu üç türünden de şu ayette bahsetmektedir:

'Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretilen Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir..³

Aile hayatın temel bir yapısıdır, genel bir sosyal olgudur, insanlığın gelişmesinin ve beşer nevinin bekasının, iffet, meveddet ve sekinetin gerçekleşmesinin, duyguların dinmesinin ve içgüdülerin sükünete ermesinin, kainatın imarının, hayatın zorluklarına karşı kadın ve erkeğin yardımlaşmasının, zürriyyet yetiştirmenin, erkekliğin kemale ermesi ve kadınlığın gelişmesinin, katı tabiatlerin yumuşamasının, bunlardan da öte idrak, düşünce ve yüksek duyguların gelişmesinin bir yoludur. Allah Teala şöyle buyurmuştur: 'Kendilerinde sükünet bulasınız diye sizin için kendi türünüzden eşler yaratması ve aranızda sevgi ve merhamet kılması Allah'ın ayetlerindedir. Şüphesiz bunda düşünen bir topluluk için birçok ayetler vardır.'⁴ Ayrıca, evlilik aile kurma yoludur, fıtratın kanunlarından, nebilerin, resüllerin, hikmet ve akıl sahibi kişilerin hayat tarzıdır. Bundan dolayı, İslâm evliliği teşvik etmiştir. Allah Subhanehü şöyle buyurmuştur: 'Sizden yetimleri, kölelerinizden salihleri ve cariyeleri evlendirin. Eğer onlar fakirse, Allah onları ihsanıyla zenginleştirir...'⁵

³ Nisa, 1.

⁴ Rum, 21.

⁵ Nur, 32.

Hız. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: 'Ey gençler! Evliliğe⁶ güç yetirenleriniz evlensin. Çünkü evlilik gözü harama bakmaktan daha iyi korur, namusu daha iyi muhafaza eder. Her kim evliliğe güç yetiremezse, oruç tutsun çünkü bu onun için bir zayıflamadır.'⁷

Yani maddi külfetini karşılayamadığı için evlenemeyenlerin, şehvetlerini uzaklaştırmaları için oruç tutmaları gerekir.⁸

Kendisiyle bir aile kurulan evliliğe, dini, ahlâkî ve toplumsal sorumluluklar terettüp eder. Din eşlere, karşılıklı iyi davranmayı emretmektedir. Allah Teala şöyle buyurmaktadır: 'Onlara [kadınlara] iyi davran. Eğer onları kerih görürsen, belki de sizin kerih gördüğünüz bir şeyde Allah'ın birçok hayır yaratması umulur'.⁹

Bu ilişkide eşler, yüksek İslâm âdabına, özellikle de dilin iffetine, namusu koruma konusundaki titizliğe, edeb ve maddiyat açısından kendi kendine yeterliliğin gerçekleşmesine bağlı kalırlar. Böylece ev, başarılı bir açık terbiye okulu ve çocuklar, akrabalar ve komşular için güzel bir örnek olur.

Aile toplumun esas ve temel ögesidir, vatanın kendi kendine yetmesinin ve neslin yardımlaşma sevgisi, sakinet, rahmet, meveddet, hak, adalet, eşitlik, izzet-i nefis, onur, hayatın temellerinin istikrarlı bir şekilde korunması ve insanlığın kıymetli ve yüksek duygularının tamamının geliştirilmesine dayalı dengeli, saygın ve onurlu bir hayatın sorumluluklarını yüklenmeye hazırlanması vasıtasıdır.

Allah'ın izniyle Suriye'de ailenin en önemli meselelerinden bahsedeceğim. Bununla beraber, kamuoyunda İslâm'a, uygulanan hukuka ve toplumun hallerine göre aile hakkındaki görüşlerde farklılık vardır. Bu da aşağıdaki şekilde olacaktır:

⁶ Evlenme masraf ve giderlerini karşılayabilmek ve cimaya güç yetirmek.

⁷ Müttefakun aleyhdır. Buhari, Müslim ve Ahmed b. Hanbel tarafından rivayet edilmiştir.

⁸ *Sübülû's-selâm*, (el-Babi el-Halebi, Mısır) 3, 109.

⁹ Nisa, 19.

- Çağdaş Suriye ailesinin durumu.

- Suriye'de aile kurma önündeki engeller.

a. Evlenmeme olgusu: Genç erkek ve bayanlar arasında bekârlığın sebepleri.

b. Eğitimin aşamalarını tamamlama.

c. İşsizlik, fakirlik ve İsrail'den dolayı Suriye'nin iktisadî ve siyasî kuşatma altında olması.

d. İslâm'dan ve çözüm yollarında uzaklık.

e. Gençlerin maddi ve ruhi problemleri.

f. İslâm'ın toplumsal âdabı konusunda bilgisizlik.

g. Evlenmeden soğutan sebepler: dünürlük esnasında, evlendikten sonra, mihrin yüksekliği, boşanma olgusu, çok evlilik, evliliğin feshi ve ayrılmanın sonuçları.

h. Suriye kadınının konumu.

Çağdaş Dünyada Müslüman aile: Zevc ve zevacın oluşumunun temel ilkeleri, evliliği sona erdirmenin sebepleri, uyanma ve çözüm yolu.

Çağdaş Suriye'de Ailenin Durumu:

Suriye ailesi, İslâm ve Arap âlemindeki en mutlu ailedir. Bunun sebepleri şunlardır: ekonomik girdinin ve kaynaklarının çeşitliliği, nüfusun azlığı, geçim kaynaklarının çokluğu, erkek ve kadınların bilinci, sorumluluk bilinci, eğitim seviyesinin, zekanın veya ister Avrupa, güney veya kuzey Amerika, çeşitli Afrika ülkeleri, Körfez ülkeleri gibi dışarda olsun, isterse Suriye içinde olsun ekonomik hayatın kaynaklarını araştırma konusunda kabiliyetin yüksekliği, Lübnan, Ürdün, Irak, Türkiye ve Körfez ülkeleri gibi komşu devletlerle ticaretin canlılığı, kültür balıkçılığı, balık avcılığı eğitimi, ılımlı din düşüncesi geleneği, kadınlar ve erkekler arasında aile içi dayanışma, aile içinde yaşlı ve gençlerin bir arada olması.

Sayısı yirmi milyona yaklaşan Suriye halkının %80'i için bu durum geçerlidir. Öyleki Suriye'nin zirai üretimi geçmişte Roma imparatorluğunun ihtiyacını karşılamaya yetiyordu. Günümüzde Suriye birçok çeşit tahıl, pamuk, meyve, zeytin yağı, reçel, kumaş, hazır mefruşat ve sedef, gümüş kak-

macılığı yoluyla süslenmiş ahşap ürünleri ve başka birçok ürünü ihraç etmektedir.

Batı'da yaşayan Suriyeliler göç ettikleri ülkelerde sinai, ticari ve zirai projeler kurma konusunda dahidirler. Oralarda ister hizmet sektöründe, ister üretim sektöründe olsun son derece dinamik ve başarılı şirketler kurmaktadır.

Suriye'de tüccar, sanayici ve ziraatçiler iş, hareket ve faaliyetlerinde yaratıcı ve kabiliyetlidirler. Bu onları zirveye çıkarmaktadır. Servetlerin birleştirilmesi hayat seviyesini yükseltmekte, istikrar ve gelişmeyi sağlamaktadır. Bundan da öte, resim, mühendislik, mimari gibi çeşitli dallardaki sanatçıların üstünlüğü, tiyatro, film ve tarihi, dini dizi filmler, kahramanlık ve yönlendirici hikayeler, yönlendirici terbiye ve çocuk oyunları alanında yaratıcılık vardır. Bunların çoğuna Suriye dışından talep vardır. Çeşitli programlar yapılması ve bunların dışarıya ihrac edilmesi de ayardır.

Bilim ve kültürün farklı alanlarındaki yaratıcı Suriyelilerin katkıları ve İslâmî dinî, tarihî, iktisadî, coğrafi, siyasî, içtimaî, felsefî ve benzeri alanlarda kitaplığı zenginleştiren katkılar, önemli millî sorunlarla ilgili planlamaya yapılan katkılar da inkar edilemez. Suriye fikir ve hürriyet alanında öncü sayılır. Bu durum Suriye düşüncesine, İslâm, Arap ve Batı dünyasından dikkatleri çekmiştir. Bu üretim, fert, aile, devlet ve toplum için açık bir girdi kaynağıdır.

Nüfusun %20'sinde aile problemler yaşamaktadır. Bunun sebebi, maddi durumun bozukluğu, en basit meslekleri bile yapmaktan acziyet ve yeteri kadar uygun mesken yokluğudur. Böyle durumlarda genç erkekler ve kızlar, evlilik ve aile geçindirmenin gereklerini yerine getirmeyi nasıl becersin?!

Bu toplumsal kesim veya oranda karmaşa, ahlâkî bozulma, sapma, boşanma, çocukların iyi yetişmemesi ve hastalık, cehalet ve fakirlikten oluşan zararlı ve korkunç üçlünün tahribatı vardır. Bunlar genellikle mescitten, eğitimden, İslâm adabına göre terbiye görmekten ve onun değer ve hayat tarzını benimsemekten uzak dururlar. Sonunda problemler katlanır, suç artar ve belki de bunlar arasında büyü, sitresten dolayı ruhi hastalıklar yayılır. Bun-

lar kendilerini maddi ve manevî olarak sömürenlerin yanında çözüm ararlar. Onların çocukları ve bazı kadınları bunları yapar. Bunların bir kısmı mescit kapılarına gelir, soygun, hırsızlık ve dolandırıcılığa sığınır. Ya da yol ayrımlarına durup sürücülerden para isterler.

Ailedeki problemler, bazı gençleri evlilikten yüz çevirmeye itmiştir. Bundan da öte, evlilikten korkmaktadır ve mesuliyet yüklenmekten kaçmaktadır.

Suriye’de Aile Kurma Önündeki Engeller

Burada birçok sebep içiçe geçmiştir. Bir kısmı genel bir kısmı özeldir. Bunlar Suriye’de aile kurma önündeki engellerdir. Çünkü Suriye’de evliliği erken ve uygun bir yaşta imkânsız, zor veya sıkıntılı hale getiren ya da geciktiren maddi ve kültürel birçok sebep vardır. Bazıları aile kurma konusunda hızlı davrandığı zaman aile daha ilk aylarında çatırdamaya başlar, problemler ortaya çıkar ve ayrılık ya da boşanma gerçekleşir. Bu tür birçok problem şehirde, köyde ve tarımla uğraşan basit topluluklarda eşit düzeyde mevcuttur. Sebebine gelince ya sosyal çevre veya harici durumlar, erkeğin veya kadının kötü yetiştirilmiş ya da terbiye edilmiş olması, bazı akraba ve komşuların müdahaleleri, kötü arkadaşlar, çekemeyenler ve şahsî beklentileri olanlar olabilir.

Şahsi sebeplerin kaynağı¹⁰: kadının cehaleti veya hiç eğitim görmemiş olması, erkeğin dini ve güzel ahlâk ilkelerini hiçe sayan açıklık ve teşhir örneklerinden etkilenmesi ve arzularının peşine düşmesi, eskiden beri mevcut olan ya da sonradan ortaya çıkan fakirlik ki bu hanımın veya kızın yanlış yola düşmesine sebep olabilir, erkekler arasında zenginlerin azıtmaları ki bunlar yanlış yola gider, evini, eşini ve çocuklarını ihmal eder, veya kocanın evi yaşanılmaz bir cehenneme çeviren kötü bir tabiata ve terbiyeye sahip olması.

Bazen ailenin baskısı gibi sebeplerden dolayı araştırma yapmaksızın, ağır başlı hareket etmeksizin ve eşini güzelce seçmeksizin hızla evlilik gerçekleştirilir.

¹⁰ Müellifin, *El-üsr el-müslime fi el-alem el-muasır* isimli eserine bakınız. S. 22.

Bazen hanım veya bey tarafından anne ve babalardan bir kısmı yeni oluşmakta olan ailenin veya damat ya da gelinin işlerine karışırlar. Bunlar yeni evlilerin hayatını gereksiz yere ifsad ederler. Ya sırf hevalarından veya şahsî mizaçlarından dolayı anne-babaya iyilik prensibini suistimal ederler ve onu hiç bir meşru yöntem olmaksızın kullanırlar. Bunlar ailenin yıkılması, boşanmaya gidilmesi konusunda ısrar ederler çünkü hanım daha evliliğin birinci yılındadır, kayınpeder ve kayınvalide ile henüz kaynaşmış değildir. Genç erkek ve kızlardan birçoğu dinin evlilikle ilgili hükümlerini, farzlarını ve insana yüklediği zorunlu görevleri bilmezler. Bu engeller çeşitli şekillerde ortaya çıkar. Bir kısmı şöyledir:

Evlilikten Uzaklaşma Ve Geç Evlilik Afetine Düşme

Suriye'de ve başka yerlerde günümüzdeki hayat tarzları değişmiştir. Eskiden bütün aile tek bir evde yaşardı. Orada dede evli ve evli olmayan çocuklarını görürdü. Aynı çatı altında aynı yemeği yiyerek piramit gibi düzenlenmiş bir yapı içinde yaşarlardı. Ailenin bütün işlerine büyükbaba ve büyükanne karar verirdi. Hiç kimse geleneksel düzenin kurallarına karşı çıkamazdı. Ancak günümüzde her çocuğun kendine ait bir evi ve özel geliri olması üzerinde odaklanılmaktadır. Çoğunluk müstakil ev hazırlamanın evlilik hayatının başlangıcında kolay bir iş olmadığını ve evi çeşitli eşya ile donatmanın da zor olduğunu bildiği halde kız ve erkek kardeşleriyle beraber ortak hayatı kabul etmemektedir. Bu iki engel karşısında gençler evlilikten uzak durmakta ve genç kızlar arasında bekârlık olgusu çoğalmaktadır.

Aynı şekilde aylık gelirinin yetersiz olması veya hiç olmaması, düğürlüğün başlangıcında kızın ailesinin isteklerinin baskısı altında, düğün masraflarının ve mehirlere fazlalığı sebebiyle, giderlerin çokluğu, bazı ailelerde nazari ve ameli israf olgusunun yaygınlaşması gençleri ekonomik problemler üzerinde düşünmeye itmektedir. Bunun sonucu olarak genç adam hayatın acı gerçekleriyle yüz yüze gelmekte ve evlilikten ya tamamen yüz çevirmekte ya da kız ailesini memnun etmek, örf ve adetlerin gereklerini yerine getirmek için lazım olan parayı toplamak maksadıyla evliliği tehir eder. Bazen motiv gösteriş olabilir. Gösteriş genç erkeği düğün törenlerini ve icaplarını yerine getirebilmek için faizli veya faizsiz borçlanmaya iter. Sonunda

yeni kurulan aile önündeki problem griftleşir, endişeler kat kat artar, genellikle genç adam faizli borcu ödeyemez ve maişetinin giderlerini karşılayamaz. Bu durumda adam hanımıyla ayrılmaktan başka bir çıkış yolu bulamaz. Şam'da ve başka yerdeki istatistikler düğün törenlerinde çok para harcanarak yapılan masrafların gerçeğin ortaya çıktığı ilk sene evlilik hayatının sona ermesine ve boşanma konusunda acele edilmesine üçte iki oranında yol açtığını göstermektedir.

Evlenmekten kaçınma, çabuk boşanma, evlenememe veya sürekli olarak geçim problemi yaşamak Suriye toplumuna genel olarak çok büyük zarar vermektedir. Aynı şekilde şahsî düzeyde doğru yoldan sapma ve cinsi gücün gayr-i meşru bir şekilde tatminini arama gibi çok zararlar ortaya çıkmaktadır. Netice olarak fesat yayılmakta, kötülükler meydana gelmekte, fert ve toplum çok büyük tahrip görmektedir. Bu tehlikeli bir gedik, kötülüklerle dolu bir açıktır. Şahsî ve toplumsal düzeyde acı felaketlere götürmektedir. Bunların başında birçok felaketin habercisi ve bulaşanları dünya ve ahirette acı cezalara maruz bırakan fuhşun yayılması gelmektedir. Cenab-ı Hak şöyle buyurmaktadır: "Müminler arasında fuhşun yayılmasını arzu edenlere şüphesiz çok acı bir azap vardır."¹¹

Bu durum devlet ve toplumun acilen genç kız ve erkekleri evlendirmek için bir evlendirme fonu oluşturmasını zorunlu kılmaktadır. Böyle bir proje son bir kaç senedir Şam'da özel bir girişimle başlatılmıştır.

Eğitim Merhalelerinin Tamamlanması

Nispeten yeterli bir maaş alarak kendi ailelerinden bağımsız hayat sürbilmek için karmaşık geçim şartları gençleri eğitim, idare ve muhtelif devlet bakanlıklarında iş bulup görev almaya zorlamaktadır. Ticari kurumlar ve şirketlerde olduğu gibi devlet görevlerinin de çoğu zaman üniversite diplomasını şart koştuğu bilinen bir gerçektir. Bu durum gençleri ilk okul, lise ve üniversiteden oluşan çeşitli eğitim safhalarını uzun bir sabır göstererek aşmaya ve gerekli diplomayı elde etmeye mecbur bırakmaktadır. Söz konusu

¹¹ Nur, 19.

süreç genellikle insan ömründen yirmi beş yıl geçmeden tamamlanmamaktadır. Peşinden iş aramak otuz yaşına kadar sürmektedir. Bu da İslâm'ın kuvvetli bir şekilde teşvik ettiği erken evliliği engelleyen sebepler arasındadır.

Allahu Teala şöyle buyurmuştur: "Aranızdaki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden elverişli olanları evlendirin. Eğer bunlar fakir iseler Allah kendi lütfu ile onları zenginleştirir. Allah, (lütfu) geniş olan ve (herşeyi) bilendir."¹² Ayette geçen "el-eym" kelimesi erkek ve kadınlardan eş olmayan anlamına gelmektedir. Daha önce bahsi geçen hadis-i şerifte de şöyle buyurulmaktadır: "Ey gençler! İçinizden maddi imkânı olanlar evlensin çünkü evlilik gözü harama bakmaktan daha iyi korur, namusu daha iyi muhafaza eder. Her kim evliliğe güç yetiremezse, oruç tutsun çünkü bu onun için bir zayıflamadır."¹³ Çünkü evlilik fitrî bir sünnet ve enbiya ve peygamberlerin yoludur.

Suriye'de ve diğer ülkelerde gençlerin ilk yaptığı şey iş bulabilmenin ve aylık bir gelir elde etmenin anahtarı olan üniversite diplomasını elde edebilmek için üniversiteyi bitirmektir. Ancak eğitim süresinde 15-30 yaş arasındaki gençlerden bir kısmı fuhşa bulaşırlar. Fuhşa bulaşmak kadınların açık saçıklığı ve genç kız ve erkeklere baskın gelen iç güdüsel duyguları nedeniyle çok kolaydır. Böylece genç kız ve erkekler geleceklerini mahveden ölümcül hastalıklara, pislige ve felakete düşer olurlar. Bir kısmı da İslâm şeriatı tarafından haram kılınmasını gerektiren birçok zararı olan gizli bir adete (istimna) sığınurlar.

Bu ve benzeri sebepler erken evliliğin getirdiği iffetin sağlanması ve korunması, psikolojik huzur ve rahat, çocuk sahibi olmak, insan neslinin devamı, maddi ve manevî açıdan kuvvetli bir zürriyetin varlığı ve "aranızda sevgi ve merhamet yarattı"¹⁴ ayetinde bahsedilen sevgi ve merhamet şemsiyesinin altında gölgelenmek gibi yararlardan mahrum kalmaya yol açmıştır.

¹² Nur, 32.

¹³ Müttefakun aleyhdır. Buhari, Müslim ve Ahmed b. Hanbel tarafından rivayet edilmiştir.

¹⁴ R. m, 21.

Halbuki nefsin korunması, mutluluğu ve evlilik hayatının dostluğu ilahî kanunların maksatlarındandır. Bunlara (makasıdu'ş şeria) beş zorunlu evrensel ilke (el-külliyat el-hams ed-daruriyye) denir. Kur'ân-ı Kerim birçok ayette bu hususa dikkat çekmiştir: "kendilerinde sükunet bulasınız diye size eşler vermiştir,"¹⁵ "onlar sizin için bir elbisedir, siz de onlar için bir elbisesinizdir,"¹⁶ "sizi bir nefisten yaratan O'dur ve ondan sükunet bulasınız diye eşini yaratmıştır."¹⁷

Bu çok büyük ilahi bir lütuf ve büyük bir nimettir. Her kim bu konuda tafekkür ederse Allahu Teala ona güven, huzur ve istikrar hatta zenginlik bile verir. Kim evlenirse Allahu Teala onu zenginleştirir. Nitekim "eğer onlar fakirse Allah onları lütfuyla zenginleştirir" ayetinin sebebi nuzulünde bu sabittir. Evlilik ilahi vaad gereği iffetin, namusun, nefsi haramdan korumanın, rızık genişliği ve zenginliğin sebebidir.¹⁸

İlim tahsil etmek dini bir görevdir ve hiç şüphesiz bir şeref, üstünlük ve olgunluktur. Ancak evlilik maddi imkânı yerinde olanlar için eğitimini sürdürmekle çelişmez. Fakirlere gelince onların yapması gereken nefislerine karşı mücadele etmek ve onu fuhuştan korumak, sabretmek, sık sık oruç tutmak, fitne ve nefsi aldatan şeylerden uzak durmak, harama bakmamak, Allah'ın emirlerine, kitabına ve peygamberinin sünnetine sarılarak "kim Allah'ın emrine sarılırsa doğru yola ermiştir"¹⁹ ayetiyle amel etmektir.

Suriye'de İsrail'in varlığından dolayı ortaya çıkan iktisadî ve siyasî kuşatma, fakirlik ve işsizlik:

Suriye'de aile kurmanın önündeki en önemli engellerden biri %4 olarak tahmin edilen işsizliktir. Devlet bu sorunu çözmek için işsizlik olgusundan kurtulabilmek maksadıyla sanayi ve benzeri projeler kurmak isteyenlere kredi vermeye başladı. Ancak bu kredilerin %4 faizle verilmesi dindar genç-

¹⁵ Rum, 21.

¹⁶ Bakara, 187.

¹⁷ Araf, 189.

¹⁸ Ez-Zevac el-İslami el-Mübekkir, Muhammed Ali Es-Sabuni, s. 5-15.

¹⁹ Ali İmran, 101.

lerin bundan yararlamasını engellemiştir. Keşke bu problemin çözümü gençlerin harama düşmesini önlemek için küçük projeler geliştirerek veya geliştirmeye teşvik ederek ve gençlere taksitle satarak gerçekleşseydi.

Devletin vazifelerinin sınırlı olduğu malumdur. Serbest meslekler çoktur ama sermayeye ihtiyaç duyar. Bu yüzden işsizlik devam etmektedir ve durum mütevazî bile olsa yeni aile oluşturmaya ve evlenmeye güç yetirememesi sonucunu doğurmaktadır.

Aynı şekilde özel gelirlerin kısıtlılığından dolayı Suriye toplumunda sınırlı da olsa fakirlik olgusu mevcuttur. Çünkü özel ve kamu sektöründe ücretler orta seviyede hayat düzeyinin giderlerine uygun değildir. Bazen aile eşlerle birlikte 5-6 kişiden oluştuğundan erkeğin geliri yeterli olmamakta ve aile hayatı sıkıntıya girmektedir. Sabit bir geliri olan memurların dışındaki ve işçiler gündelik işlere bağımlı olduklarından durumları daha kötüdür. Çünkü serbest işler ve çalışma imkânları, sanayi, ticaret, ziraat ve inşaat projeleri ile alakalı özel sektör alanlarında zayıf olduğundan çok sınırlıdır. Doğal olarak bu durum evlilikten uzak durmaya veya doğum kontrolü uygulamaya götürmektedir. Ancak şaşılacak bir şekilde en fazla çocuk yapan insanlar bu gruptandır. Zenginler genellikle daha müreffeh ve rahat bir hayat yaşasınlar diye daha az çocuk yapmaktadırlar.

Ticaret adamlarının bir kısmı büyük sermaye sahibidirler. Bunlar sermayelerini Ürdün ve Lübnan gibi komşu devletlere kaçırmaktadırlar, paralarını faizle işleyen yabancı bankalara yatırarak dinen yasak olduğu halde faiz almaktadırlar. Bununla yanı sıra söz konusu kişiler vergi kaçırmak ve kara para aklamak için benzin ve mazot gibi enerji kaynaklarını satın alarak hileli yollarla kendi özel çıkarlarına harcamaktadırlar. Halbuki dinen bu paraların hayır alanlarında veya hastane, okul ve ilim merkezleri gibi kamu yararına harcanması gerekir.

Suriye geçen yüzyılda 1980'lerden beri ve günümüzde nispeten biraz daha az olarak Amerika veya Avrupa'nın dış baskılarına, iktisadî ve siyasî kuşatmasına maruz kalmıştır. Bu durum ekonomik hareketliliğin azalmasına, enflasyona, fiyatların yükselmesine yol açmıştır. Sonuç olarak giderleri

karşılama aylık gelir yetmediğinden dolayı ve fiyatların yüksekliği sebebiyle ihtiyaç duyulan şeylerin satın alınması zorlaşmıştır. Bu yüzden bazı aileler yıkılmış ve problemlerle karşı karşıya gelmişlerdir. Çünkü İsrail'in komşuları arasındaki konumu ve tehlikeleri iktisadî gelişme ve hareketliliği ortadan kaldırmakta, çok çeşitli renklere bürünen ve sıklıkla tekrarlanan Amerika ve İsrail tehditleri psikolojik güveni yok etmektedir.

Başkan Beşşar Esad'ın iki defa yaptığı gibi devlet maaşları arttırınca fiyatlar da paralel olarak yükselmekte ve bu artışı yutmaktadır.

Bütün bunlara ilaveten Suriye'nin tarımda çoğunlukla yağmurlara bağımlı olduğu bilinen bir gerçektir. Sulamada kullanılan nehirler çok sınırlıdır. Petrole gelince bu yeni bir girdidir çünkü petrolün çoğunluğu Suriye'nin kuzey doğusundaki yarım adadan çıkmaktadır ve her gün yüksek sayıda varil petrol ihraç edilmektedir. Bundan kamu bütçesine hiç bir şey girmemektedir. Bu problemler ve kötü durumlar fakirliğin artmasına ve gençlerini evlendirmenin zorluğuna ilaveten ailenin geçimi önünde engeller ortaya çıkmasına yol açmıştır. Çünkü çoğunlukla geçimi sağlayan erkektir. Erkeklerle iş alanlarında rekabet eden kadınların oranı üçte bir veya daha fazladır. Kadının geliriyle evin harcamalarına katkıda bulunmayı kabul etse bile harcamaların çoğu kendisine ve ihtiyaçlarına yönelik olduğundan, harcamalar konusunda erkeğe yardımcı olsa bile evin giderlerinin karşılanmasına katkısı çok sınırlı kalmaktadır.

Gelir kaynaklarının çokluğuna rağmen belki de Suriye ekonomisinin zayıf ve geri kalmış olmasının ve ailelerin çökmesinin en önemli sebepleri şunlardır: Toplumsal problemlerin en tehlikelisi ve zararlısı olan mali ve idari yolsuzluk, hakimler ve memurlar arasında rüşvetin yayılması, adam kayırmacılık ve aracılık olgusu, partizanlık, grupçuluk, mezhepçilik, birçok hile ve şeytani yöntemle kural ve kanunların çiğnenmesi, hataların birikmesi, nüfuz ve otoritenin yanlış kullanılması, otoritenin kendi yakınlarına büyük proje ve hizmetleri vermesi, ithalat, ihracat ve kamu projelerinde mali gelir kaynakları üzerinde sıkı kontrol, uzman bilgi ve tecrübe sahiplerinin uzaklaştırılması, kamu projesi kurma ve geliştirmenin yetersizliği, serbest meslek sahibi doktor ve mühendislerin işlerinin bozukluğu, kamu malının gereksiz

yere harcanması, fakir mahalle sakinlerinden su ve elektrik çalınması, hürsüzların ve yolsuzluk yapanların korunması, mahkemelerin yavaş işlemesi, muhtelif yargı safhalarından geçen kararların çoğunlukla 6-10 seneden önce tamamlanmaması, otorite ve nüfuz sahibi olanların veya maddi olarak daha güçlü olanların yararına mahkeme kararı çıkması için rüşvet verilmesi ve para harcanması.

İslâm'ın Öğretilerinden Ve Çözüm Yollarından Uzaklaşılması

Birçok halkta olduğu gibi, Suriye halkının da yarısı veya daha fazlası namaz kılsa bile, maddi ihtiyaçlar onlara galip gelmektedir. Bu nedenle, tüccar, sanayici, ziraatçı ve mühendis, avukat, doktor gibi serbest meslek sahibi kişilerin ve benzerlerinin İslâm'a göre alınması ve verilmesi haram olan faizci bankalarla iş yaptıkları ve faizsiz gerçekleşmeyecek çeşitli işlemler gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Bunlardan bazıları işlemlerde yolsuzluk yapmaktadır, bir kısmı işlemlerini yürütebilmek için rüşvet vermek zorunda kalmaktadır. Bir kısmı ise uyuşturucu kullanmakta ve içki içmektedir. Çok az bir kısmı yolsuzluk, aldatma, yalan ve meslekî güvenden uzak yöntemlere baş vurmaktadır. Diğerleri ise serbest mesleklerini kötüye kullanarak gayr-i meşru bir takım işlemlerde bulunmakta, ihtiyaç veya zarurettten dolayı ya da aylık gelirleri yetmediğinden dolayı kendi kendilerine haram yemeyi serbest göstermektedirler.

Toplumda genel olarak gerçek manada şura, eşitlik, adalet ve rahmet ilkeleri yoktur.

Gençlerin bir kısmı fuhşa ve zinaya bulaşmaktadır. Hamile kızlar arasında kürtaj artmaktadır. Öyle ki Şam, Halep ve Lazkiye'deki tıbbi istatistikler malum sebeplerden dolayı 400 bin kürtaj yapıldığını ortaya koymuştur.

Bu ve benzeri durumlar ailenin malına çok şüpheler düşürmüş, helal kazanç ve gelirin bereketini yok etmiştir. Çünkü günahkar insanlar için tek önemli olan şey ne yoldan olursa olsun zengin olmaktır.

Söz konusu durumlar birçok sıkıntı, endişe, ölümcül ve bulaşıcı hastalık ortaya çıkmasına ve ailelerden acı şikayetler yükselmesine yol açmıştır. Bütün bunlar ailenin mutsuzluk, ızdırap, üzüntü ve yara içinde yaşamasına sebep olmuştur. Bu ailelerin bir kısmı istikrar, mutluluk, sıhhi, gıdai, sosyal ve psikolojik güven duygusunu kaybetmiştir.

Suriye ve benzeri ülkelerin çoğunda arzu edilen çözümün tek yolu Allah'ın dini ve Kuran'ıyla Peygamber'in sünnetine uymak, haram, münker ve fuhşun açık ve gizlisinden uzak durmak, ahlaka ve İslâm'ın ilkelerine bağlanmaktır. Bunlar iç huzuru sağlar, mutluluk getirir, aileyi birleştirir, sarsıntılardan korur, iffet ahlakını yayar, insanları kendileri için faydalı olan helal veya meşru olana bağlı kalmakla sınırlar, haram veya dinen yasak olandan korur, uzak tutar. Bu sayede insanlar, karşılıklı kardeşlik, merhamet, yardımlaşma, hüsnü zan ve güzel konuşma özelliklerine sahip olurlar; sevgi, adalet, eşitlik, huzur, müsamaha ve seffaf muamele ortamında yaşarlar.

Aile fertleri, komşular ve akrabalar arasında, hatta siyasî otoritede, hukuk, iktisat, ibadet, ahlâk ve güzel özelliklerle bezenme konusunda İslâm'a uymak gerekmektedir.

Ancak, bütün bunlara rağmen, Türk örfünde 'Şam-ı Şerif' olarak isimlendirilen Şam beldesi ve onun kalbi olan Suriye hala Allah'ın koruması ve ihsanı altındadır. Allah onu birçok dahili ve harici krizlerden, sarsıntılardan ve felaketlerden korumuştur. Bu ülke, geçim tarzı, sakinlerinin şuuru, önderlerinin çabaları, meslek sahiplerinin yaratıcılığı açısından, sıkıntıları giderme, üzüntüleri ortadan kaldırma konusunda koruyucu bir şemsiye ve beklenen bir ümit olmaya devam etmektedir. Yukarda bahsettiğimiz birçok olumsuz yön yanında, birçok olumlu yön, felaketler anında cömertlik, iyilik ve yardımlaşma görmektediriz. Bu vasıflar özellikle sıkıntı ve vatan, millet ve değerlere yapılan saldırıları uzaklaştırma esnasında, toplumun yükünü hafifletmektedir.

Bunun en güzel göstergesi, Suriye'de hayır ve yardımlaşma derneklerinin çokluğu, Filistin ve başka yerlerdeki mağdur ve muhtaç insanlara yardım elinin uzatılmasıdır. Hayırsever insanları böyle davranmaya, iyilik sey-

gisi, bağımsızlık, onur ve şerefin gereklerini koruma arzusundan başka bir şey itmez. Çünkü Suriye'liler toplumsal sıkıntılar, üzücü felaketler, şehir ve köylerdeki fakir ve muhtaç ailelerin sıkıntılı zamanında cimri davranmazlar. Bütün bunlar, Cenabı Hakkın 'Şüphesiz iyilikler kötülükleri silip götürür. İşte bunda hatırlayanlar için büyük bir hatırlatma vardır'²⁰ ayetine uyarak birçok sıkıntıyı azaltmaya yardımcı olmaktadır.

Bütün bunlar, Suriye toplumunda iyilikseverliğin fert, aile ve toplum seviyesinde aşıkardığını göstermektedir.

Gençlerin Psikolojik Ve Ekonomik Problemleri:

Diğer müslüman ve Arap ülkelerde olduğu gibi, Suriye'deki gençlerinde çeşitli arzu ve hedefleri vardır. Gençler uzmanlık ve tecrübe gerektiren, eğitim, meslek veya bazı sınai, zirai, ticari ve benzeri serbest meslek yollarından biriyle uygun bir maddi gelir temin etmek istemektedirler. Onlar bunu, evlilik ve onun öncüllerinden olan bir ev satın alma veya kiralamayı mümkün kılacak bir kazanç yolu bulma yoluyla, asıl ailelerinden bağımsız bir oluşumla gerçekleştirmeyi arzu etmektedirler.

Gençlerin bu arzuları, fitrî cinsel dürtüler ve toplumsal normlar göz önüne alındığında anlaşılabilir. Fakat onlar hayatlarının başında maddi engellerle çarpışmaktadırlar. Ancak gençlerin bu neticelere varma konusunda acele etmemeleri gerekir. Çünkü temiz bir geçim yoluna ulaşmak, sabra, gayrete ve ciddi araştırmaya ihtiyaç duyar.

Aynı şekilde gençlerin, dini ve ahlâkî değerler sarılmaları, kendilerini sapkınlıktan, yoldan çıkmaktan ve azgın arzulardan korumaları gerekir. Çünkü şeytanın hileleri ve nefsin yanlış arzuları çok tehlikelidir. Bunlara karşı mücadele hilm, olgunluk, kendini kontrol, nefse karşı mücadele, şunun ve geleceğin tehlikelerine karşı akıl, şuur ve planla emaneti taşımayı gerektirir. Kuranı kerimde 'Allah yolundan hakkıyla cihat edin'²¹ buyurulmaktadır. Bu nefse ve diğer bütün düşmanlar hakkındadır. Allah

²⁰ Hud, 114.

²¹ Hac 78.

Teala şöyle buyurmaktadır: 'Takvaya erenler var ya onlara şeytan tarafından bir vesvese dokunduğunda (Allah'ın emir ve yasaklarını) hatırlayıp hemen gerçeği görürler'.²²

İffet, kendini kontrol etme ve azaları korumanın meyvalarının ömrün sonunda çok açık güzel sonuçları vardır. Kim küçükken azaları haramdan korursa, yaşı ilerleyince koruması daha kolay olur. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: 'Kim iffetini korumak için gayret gösterirse Allah onun iffetini korur; kim müstağni davranırsa Allah onu zenginleştirir'.²³

Devletin yeni nesle veya gençlere, iş ve proje kurma imkânları hazırlayarak, işsizleri enstitülerde, fabrikalarda, okullarda ve demeklerde görevlendirerek ideallerini gerçekleştirme imkânı vermesi gerekir. Böylece gençlerin yanlış yola düşmesi önlenmiş, enerjileri muhafaza edilmiş, çabalarını ifade etme imkânı verilmiş, boş vaktin kötü sonuçlarından, ahlaksızlığa düşmekten veya caddelerde boş yere kalabalık yapmaktan korunmuş olurlar.²⁴

Ancak bu durum Suriye toplumunda sınırlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Gençler geçim kaynaklarını Suriye dışında günümüzde Körfez ülkelerinde aradıkları gibi geçmişte Güney ve Kuzey Amerika, Brezilya, Şili, Avrupa, Kanada, Afrika ve benzeri yerlerde aramışlardır. Şam beldeleri (Suriye, Lübnan, Filistin ve Ürdün) gençlerinin yeryüzünde hızlı hareket ve göç ettikleri, gurbeti sevdikleri ve fedakarlık özelliğine sahip oldukları bilinmektedir. Ancak bu gençlerin mensup oldukları ümmetin yok olmaması dost-düşman başkalarının onların enerjilerinin, akıl ve güçlerinin ürünlerini toparlamaması için, müslüman ve Arap kökenleri üzerinde yükselme şerefini, kimliklerini, ahlâkî ve dinî değerlerini –yukarıda bahsedildiği gibi– korumaları gerekir.

Aynı şekilde Suriye'li gençlerin yanlış yönlendirici medyanın tehlikelerinden uzak durmaları batılı uydu kanallarının tesirine kapılmaktan ve zehirlerine bulaşmaktan kendilerini korumaları gerekir. Bu tür medya

²² Araf 201.

²³ Ahmed b. Hanbel tarafından rivayet edilmiştir. Hasen hadistir.

²⁴ Dr. İzzüddin el-Mansûr, *Meşâkilü'ş-Şebâb el-Mu'âsir tahte ri'ayeti'l-İslâm*, s. 11 vd.

müslüman aileyi yıkma, global siyonizm projeleri, kültür, siyaset, iktisat ve medya alanlarındaki Amerika'nın sekülerleşme konusunda hırslı bir şekilde çalışmaktadır.

İster Şam beldelerinde ister başka yerde olsun müslüman toplumun din ve ahlâk rengine boyanması ve onunla gurur duyması gerekir. Suriye'de durum böyle olduğu gibi iş aramak için gidildiğinde yurt dışında da böyle olmalıdır. Çünkü iş fırsatları azaldığı zaman Suriye ve diğer Şam beldelerinde dışa hicret artmaktadır.

Bununla birlikte müsteşriklerin Suriye'deki ve başka ülkelerdeki gençlerin geri kalmalarının sebebinin İslâm olduğuna dair iftiralarına gelince bu tamamen asılsız bir iftiradır. İftira, yalan kinden ve geleneksel düşmanlıktan, İslâm'ın manasını, değerlerini ve kıymetini bulandırma hırsından kaynaklanmaktadır. Bu durumu her gün terör ithamlarında görmekteyiz. Halbuki onu üretenler ve patlatanlar kendileridir. Özet olarak gençlik Suriye'de ve başka ülkelerde milletin büyük bir enerjisidir. Ondan istifade etmek ve toplumun genel yararının gerçekleşmesi önündeki engelleri ortadan kaldırmak gerekmektedir.

İslâm'ın Toplumsal Âdâbının Bilinmemesi:

İslâm sosyal hayatla ilgili öğretisini üç temel üzerine kurmuştur. Bunlar, akıl ve fikir yürütmek, faydalı bilgi sahasından yola çıkmak ve müslümanın dini ve dünyası konusunda bildiği şeyleri uygulamaya sarılması.

Fakat Suriye ve benzeri ülkelerde İslâm dünyasının geri kalmışlık felaketi, Nebevi sünnetin söz, amel, örnek alma ve uygulama olarak ortaya koyduğu özel sosyal adabın bilinmemesinde ortaya çıkmaktadır. Müslümanlar genel olarak İslâm akaidi, ahlakı ve ibadetleri hakkında umumi nazari bilgilere sahiptirler. Ancak onlar, toplumsal hayata has ve başkaları ilişkilere dair adabın bilgisinden mahrumdurlar. Bazen mütedeyyin bir Müslümanın, başkaları ile ilişkilerinde özellikle aile çevresinde, eş ve evladıyla ilişkilerinde tuhaf bir şahsiyete, davranış bozukluğuna ve parçalanmış kişiliğe sahip başka bir insana dönüştüğünü gözlemlemek mümkündür. Bu durum özel ilişki-

lerde olduğu gibi, mali konularda da ortaya çıkabilir. Sinirli, kızgın, infak gerektiren yerlerde cimri, malını depolayan, hatta kendine, eşine ve çocuklarına bile harcamayan birisi olur.

Bu Müslümanda iki tür bilgisizlik bulunduğunu göstermektedir: Ya İslâm'ın genel ilkelerini ve akide, iman ve ibadetin inceliklerini içeren büyük dokusu ile çalışma ve kazanmayı bulandıran temiz muamele yolunu bilmemek, ya da sosyal hayat tarzlarını, terbiyenin temel ilkelerini, hak ve sorumlulukları, yani başkalarının haklarını ve onlara karşı görevleri bilmemektir. Bu durumda, başkalarının haklarını verme ve görevlerini yerine getirme konusunda eksikliğe düşer ve üzerindeki sorumlulukları yerine getirme konusunda geri kalır. Bu durum önce aile içinde daha sonra toplumsal seviyede ortaya çıkar.

Eğer bir Müslüman, fedakarlık, başkalarını kendine tercih etmek ve onları sevmek, onlara merhametli davranmak, müsamaha göstermek, iyi muamelede bulunmak gibi güzel özellikleri kazanacak şekilde terbiye edilse, şüphesiz mükemmel özelliklere sahip bir insan olurdu.

Eğer bir Müslüman, güzel ve kötü hayat tarzıyla, ahlakıyla ve değerleri ile dinini yansıttığını ve İslâm'ın bir aynası olduğunu bilse, şüphesiz hoş olmayan davranışlarının çoğunu değiştirir ve güzel huylara daha sıkı sarılırdı. Çünkü böyle bir Müslüman, kötü bir hayat tarzından dolayı ayıplanacak ve cezalandırılacak, iyi bir hayat tarzından dolayı da övülecek ve sevap kazanacaktır. Nefsin ilk eğitildiği ve tabiatını güzelleştirdiği alan, ailedir. İnsan ailede terbiye olur ve ister anne, ister baba, ister eş olsun başkalarını terbiye eder.

Buradan anlaşılmalıdır ki erkek veya kadın olsun insanların ahlaklarının terazisi ailesidir. Bu hal, birlikte yolculuk ederek ve iş yaparak kişilerin tabiatlarının iyi mi yoksa kötü mü olduklarının anlaşılmasına benzer.

Aileden Soğutan Problemler

Suriye'de ve başka ülkelerde ailenin başarısı ve istikrarı eşler arasındaki tercihe bağlıdır. Toplumsal hayata açılmadan önce özel hayatlarında eşler-

den her biri gerçek yüzüyle ortaya çıkar. Ancak bazen kadın veya erkek toplumda başkalarına ilişkisinde gerçek yüzünü yansıtmayan bir görüntü verir.

Aile ortamı, kadın ve erkeğin imtihan olduğu bir yerdir. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) bir darbu meselle konuyu şöylece anlatmıştır: 'Sizin en hayırlınız ailesine en hayırlı olanınızdır. Ben içinizde ailesine karşı en hayırlı olanıyım. İyi ahlaklılardan başkası kadınlara iyilikte bulunmaz. Kötü ahlaklılardan başkası da onlara kötü davranmaz.'²⁵

Kadınla ilişkinin hassasiyeti ve nezaketini ve kadının mutluluk, şüphe, mutsuzluk ve sıkıntı kaynağı olabileceğini göz önünde bulunduran Hz. Peygamber (s.a.v.) onlar hakkında özel olarak şöyle buyurmuştur: 'Kadınların en hayırlısı, kendisine baktığı zaman eşini sevindiren, emrettiği zaman ona iteat eden, nefsinde ve malında kocasının hoşlanmadığı şeyleri yapmayandır'²⁶. Aynı anlama gelen başka bir hadiste de şöyle buyurulmaktadır: 'Kadınların en hayırlısı kendisine baktığında seni sevindirendir, kendisine emrettiğinde sana iteat edendir, sen uzakta olduğunda kendisini ve senin malını koruyandır'.²⁷ İffet, kadının hassas özellikleri arasındadır. Nitekim hadiste şöyle buyurulmuştur: 'Kadınlarınızın en hayırlısı iffetli ve arzulu olanıdır: Namusu konusunda iffetli, kocasına karşı arzulu'.²⁸

Bütün bunlar eşler arasındaki müşterek köprülerdir. Ancak, bazen Suriye'de ve başka yerlerde evlilik öncesinden başlayarak yani dünürlük esnasında, nikah kıyılırken, evlilik süresinde ve sonunda problemler ortaya çıkmaktadır.

Dünürlük esnasında: Dünürlük, isteyen erkek tarafının ve istenilen kız tarafının birbirinin ahlak ve tabiatını tanıması için bir yoldur. Bilinmek istenen şey veya karşı tarafın huyu, açıklık, cesaret, şartların ve durumların

²⁵ İbn Asakir, Hz. Ali'den rivayet etmiştir. Sahihdir.

²⁶ Ahmed b. Hanbel, Nesai ve Hakim, Ebu Hureyre (r.a.) dan rivayet etmiştir. Hadis sahihtir.

²⁷ Tabarani, Abdullah b. Selam'dan rivayet etmiştir. Hadis sahihtir.

²⁸ El-Firdevs'te Enes b. Malik'ten rivayet edilmiştir. Suyuti'ye göre hasendir. Namusunda iffetli olması yabancılara karşıdır. Arzulu (el-ğaleme) olması eşine karşı heyecanlı ve istekli olmasıdır.

gizlenmemesi olmadan gerçekleşmez. Ancak Suriye’de ve başka ülkelerde yaygın olan bir deyişe göre ‘her dünür yalancıdır’. Çünkü iyi tarafları öne çıkarır, kötü tarafları gizler. Böylece karşı tarafı aldatır. Her iki tarafta gerçek yüzüyle ortaya çıkmaz. Sonra gerçek, zifaktan önce veya sonra hızla ortaya çıkar. Eğer her iki taraf ta, sırların mutlaka ortaya konmasının idrakinde olsa, karşı tarafa karşı daha açık olur, böylece beklenmeyen veya daha önceden bilinmeyen durumlar karşısında kimse şaşırmazdı.

Bu ailede problemlerin başlangıç noktasıdır. Bundan dolayı gerçeklerin açıkça ortaya konması ve herşeyin meydana gelmesi şarttır. Çünkü evlilik bir ömür süren karşılıklı bir bağlılıktır. Genç erkek ve kızın karşı tarafın iyilik ve kötülüklerini, bedeni ve ahlâkî ayıplarını, güzel ve çirkin adetlerini bilmesi her iki tarafın da yararına. Böylece her taraf bilgili bir şekilde ortaklığa imza atar ve daha baştan içi rahat olur. Ancak, suprizler ve problemlerin ortaya çıkışı, gizlilik, sır saklama ve hakikatleri gözden kaçırma gibi sebeplerden dolayı ortaya çıkar. Bütün bunlar evlilik bağına sıkıntıya sokar veya kopmasına yol açar.

Dünür gelen taraf bazen kız isteme esnasında nazik ve cömert olur. Birçok hediyeler getirir. Daha sonra gerçek huyları ortaya çıkar ve bunlardan en kötüsü de cimriliktir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu konuda şöyle buyurmuştur: ‘Cimrilik hastalık olarak yeter’. Nişanın bozulması söz konusu olduğunda bu sefer de kız isteme esnasında getirilen hediyelerin kıza mı yoksa erkeğe mi ait olduğu meselesi ortaya çıkar.

Bazen dünür çok kibar ve güzel konuşur, nazik görünür ancak daha sonra gerçek yüzü ortaya çıkar. Halbuki Müslümana en fazla yakışan hal, açık ve doğru sözlü olmaktır. Böylece hayat ortağı, durumu hakkında doğru bilgi edinir ve ileride çıkabilecek problemler daha baştan önlenmiş olur.

Nikah Kıyılırken: Kadının geleceğini garanti altına alma düşüncesinden dolayı, Suriye’de ve başka ülkelerde mehrin yüksekliği problemi ortaya çıkmaktadır. Gösteriş ve karşılıklı üstünlük taslama da bunda rol oynamaktadır. Bu durum Suriye’de ve başka ülkelerde evliliği karmaşık ve zor hale getirmektedir ve Sünnet’e tamamen aykırı bir şeydir. Hz. Peygamber (s.a.v.)

şöyle buyurmuştur: 'Kadınların mihiri konusunda aşırı gitmeyin. Eğer bu dünya açısından bir iyilik, ahiret açısından bir takva alameti olsaydı, bu konuda en önde gelen Resulullah olurdu! Eşlerinden ve kızlarından hiç birinin mehri oniki ukiyye (yani gümüş para) den fazla olmamıştır. Kim dört yüzü geçerse, fazla miktarı beytülmale alırım...'.²⁹ Aynı şekilde Hz. Peygamber (s.a.v.), 'Nikahın çoğu berekettir. Onun yükünü azaltın' buyurmuştur.³⁰ Ukbe bin Amir'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.v.) 'Mehrin en hayırlısı, en kolay olanıdır' buyurmuştur.³¹

Bir de dünürlük esnasında mehir istenirken, başka bir tartışma yaşanır: gerekli olan açık mehir midir, yoksa gizli mehir midir? Halbuki cumhura (Hanefi, Maliki ve Şafiiler) göre, akit ne ile yapıldıysa gerekli olan odur. Çünkü mehir nikah akdinin zorunlu bir ögesidir. Bundan dolayı akit ne hakkında yapıldıysa o gerekli olur. Hanbelilere göre, açık mehir alınır. Açıkça akit yapılan gizlice akit yapılan üzerine bir ziyadedir. Bu yüzden ziyadeyi de vermek gerekir. Mehir üzerine ziyade yaparsa da durum aynıdır.³²

Teaddüd-i zevcât (Birden çok evlilik) konusuna gelince, Suriye'de ve başka ülkelerde bunun oranı %2-5'i geçmemektedir. Çünkü evlilik birçok maddi yük getirmektedir, eşlerin çokluğu birçok problem doğurmaktadır ve tartışmaya yol açmaktadır. Buna kalkışan bir kişi, adaletli olmak, nafaka, eşlerden her birini müstakil evlerde oturtmak gibi dini kaidelere uymayı gerçekleştiremez. Suriye'de çoğu durumda, özellikle erkeğin yaşı ilerledikçe, başarısızlığa uğramakta ve hayal kırıklığına yol açarak talak veya tefrik (mahkemenin ayırması) ile sonuçlanmaktadır.

Çözüm yolu: Müslüman olmayanların adetlerini taklit etmekten uzak durmak, her iki cinsi de şuurlandırmak, şeriat ve İslâm'ın adabına sıkı sıkıya sarılmaktır.

²⁹ Kasani, *Bedayi'üs-Sanayi*, II, s. 286; Behuti, *Keşşafu'l-Kıma'*, V, s. 142.

³⁰ Ahmed b. Hanbel, Hz. Aişe (r.a.)den rivayet etmiştir. Hadiste zayıflık vardır.

³¹ Ebu Davud rivayet etmiştir. Hakim sahih olduğunu söylemiştir.

³² Yazarn, *el-Fıkhu'l-İslami ve Edilletühü* adlı eserine müracaat ediniz. VII, s. 258. (Birinci bas-
kı).

Suriye Ailesinin Yeri:

Suriye ailesinin çoğunluğunun durumu—Allah'a hamdolsun—istikrarlı ve huzurludur, hayır ve afiyet içindedir. Bunun sebebi, dindarlık olgusu, insanların sosyal konumlarını ve isimlerini korumak, insaniyetin gereklerini yerine getirmek ve ortaya çıkan problemleri çözmek için büyük gayret sarfetmesidir.

Çünkü Müslüman kadın nerede olursa olsun, ister köyde ister şehirde yaşasın, ister anne, ister eş, kızkardeş veya kız olsun, Batılı kadından daha mutlu bir durumdadır. Bunun sebebi herkesin bildiği gibi kadının İslâm hukukunda bağımsız mülkiyet hakkına sahip olması, eşinin ona danışması ve birçok konuda ortak hareket etmesi, nazik ve cömert davranmasıdır. Günümüzde Müslüman kadın çoğunlukla eğitilmiştir ve ya üniversite veya en azından lise diploması taşımaktadır. İslâm hukukunda kabul edilmiş olan maddi ve sosyal haklarından yararlanmaktadır. Cahiller, karakteri bozuk olanlar ve hastalar hariç, Hz. Peygamberin (s.a.s.) konuyla ilgili tavsiyelerine uymaktadırlar. Bunlar arasında Veda Hutbesindeki tavsiye önemli bir yer tutmaktadır:

'Ey insanlar! Şüphesiz kadınlarınızın sizin üzerinde hakkı vardır. Sizin de onlar üzerinde hakkınız vardır. Sizin onlar üzerindeki haklarınız, onların sizin namusunuzu koruması, evinizi hoşlanmadığınız birisini izniniz olmadan almaması ve fuhşa bulaşmamalarıdır. Eğer bunları yaparlarsa, Allah size onları yalnız bırakma, yataklarını terketme ve zarar vermeyecek şekilde vurma izni vermiştir. Eğer onlar bunlardan uzak durur ve size itaat ederlerse, bu durumda, adete uygun bir tarzda onların geçimlerini ve giyimlerini sağlamak sizin üzerinize bir vazifedir. Kadınlar sizin bakımınızdadır. Kendileri için hiç bir şeye malik değildirler. Onları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve Allah'ın kelimayla helallik edindiniz. Kadınlar konusunda Allah'tan korkun ve onlara hayır tavsiye edin'³³.

³³ Nevevi'nin Müslim Şerhi, XI, 167. *Tuhfetü'l-Akvezi bir şerh et-Tirmizi*, VI, 375; İbn Esir, *el-Kamil fi't-Tarih*, II, 300; Cahız, *el-Beyan ve't-Tebyin*, II, 38.

Ailedeki problemlerin çoğu, erkeğin kabalığından, cehaletinden veya İslâm'ın adab ve ahlakına uymamasından, ya da kadının cehaletinden, okuma yazma bilmemesinden, sahte özgürlüğe kavuşmasından, modern akımlardan etkilenmesinden, kadının bedenini teşhir etmesinden, örtünmeyi terk etmesinden, yanlış yollara düşmesinden, kısırlıktan, iş ve çalışma konusunda anlaşmazlığa düşmekten ve psikolojik ve sinirsel hastalıklardan kaynaklanmaktadır.

Aile Hakkındaki Genel Düşünce

Müslüman aile, eşlerin Kur'an-ı Kerim, Sünnetullah ve Resulullah (s.a.v.)'in sünneti üzere bir araya gelmelerinden itibaren, hayatta çok önemli bir göreve sahiptir. Bu üzerine görüş birliği olan bir referans noktasıdır. Bu da, Nebevi tavsiyeler ışığında, veli ve güvenilir şahitler huzurunda, zorlama ve baskıya yer olmayan, karşılıklı rızaya dayalı bir akit ile gerçekleşir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: 'Veli ve güvenilir iki şahit olmadan nikah gerçekleşmez'³⁴. Erken kadını onurlandırmak için ona mehir takdim eder.

Dünür giden erkeğin ve dünür gidilen kızın birbirlerini görmesi ve iyi bir seçim yapması gerekir çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) bu konuda şöyle buyurmuştur: 'Ona bak çünkü bu aranızın kaynaşmasına daha uygun bir davranıştır'.³⁵ Aynı şekilde bir başka hadiste şöyle buyurulmuştur: 'Bir kadınla dört şey için evlenilir: Malı, soyu, güzelliği, dindarlığı. Dindar olanı seçki mutlu olası'³⁶. Bir başka hadis-i şerifte de şöyle buyurulmuştur: 'Dindarlığını ve ahlakını beğendiğinizi birisi size gelirse, onu evlendirin. Eğer böyle yapmazsanız yeryüzünde fitne ve yaygın bir fesat ortaya çıkar'.³⁷

Bu ailenin görevleri şunlardır: Namusu korumak, zürriyyet yetiştirmek, İslâm adab, ahkam ve şeriatına uygun üstün bir terbiye vermek. Çünkü aile toplumun hücreleridir. Ümmetin yararlı özelliklerle donatılması onun vazife-

³⁴ Beyhaki, İmran b. Husayn'dan ve Müminlerin annesi Aişe'den rivayet etmişti. Hadis sahihtir.

³⁵ Ahmed b. Hanbel ve dört Sünen sahibi tarafından, Muğire b. Şu'be'den rivayet edilmiştir.

³⁶ Yedi güvenilir kitap (Kütüb-ü sitte ve Ahmed b. Hanbel'in Müsned'i) tarafından rivayet edilmiştir. Müttefakun aleyhtir.

³⁷ Ebu Hureyre'den Tirmizi, İbn Mace ve Hakim rivayet etmiştir.

sidir. Toplumun genelinin terbiyesi açısından da ailenin dini, ahlakî, sosyal, kültürel, insani ve iktisadî önemli görevleri vardır.

İstikrar ve güzel bir gelişmenin ortaya çıkabilmesi için, aile yapısı anne babadan her birinin ve çocukların hak ve sorumluluklara riayeti üzerine kurulur. Müslüman aile, üyelerinin tamamı arasında yardımlaşma, merhamet ve sevginin yayılması için, dini kurallara bağlıdır. İnsan hayatı böylece mutlu ve huzurlu bir hayat olur. Geçim, idare ve ev işlerinin başarılı bir şekilde kolaylaştırılması gibi görevler erkeğe aittir. Aile erkeğin koruyuculuk ve liderlik (kavame) semsiyesi altındadır. Allah Teala şöyle buyurmuştur: 'Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi, kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır. Ancak erkekler, kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler'³⁸. Bir başka ayet-i kerimede de şöyle buyurulmuştur: 'Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur'³⁹.

Liderlik ve koruyuculuk, ilişkide en güzel şekilde davranma şartına bağlıdır çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: 'Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah'ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz'⁴⁰.

Ailenin, güven, doğruluk, ve söz, ilişki ve namusla alakalı insani değerler ve harcamalarda itidal gibi açık ve sağlam bir temel üzerine kurulması gerekir. Çünkü aile bağının ayakta kalması, hüsnü zan, çalışmak, yardımlaşmak, karşılıklı saygı ve sevgi gösterilmesi, huzur ve mutluluğa ermeye bağlıdır. Allah Teala bu konuda şöyle buyurmuştur: 'Kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet peyda etmesi de O'nun varlığının delillerindendir. Doğrusu bunda, düşünen bir kavim için ibretler vardır'⁴¹.

Allah Teala evliliği ağır bir antlaşma, yani kuvvetli ve şartlarına riayet farz olan bir ahid olarak isimlendirmiştir. Bu yüzden Allah Teala kadından

³⁸ Bakara 228. (Bu üstünlük aile reisliğinden ibarettir.)

³⁹ Nisa 34.

⁴⁰ Nisa 19.

⁴¹ Rum 21.

mehrin geri alınmasını ve ona zulüm edilmesini haram kılmıştır: 'Vaktiyle siz birbirinizle haşır-neşir olduğunuz ve onlar sizden sağlam bir teminat almış olduğu halde onu nasıl geri alırsınız?'⁴²

Evde çalışmak, büyük bir şeref, onur ve üstün bir statüdür. Hz. Peygamber (s.a.v.) Ali ve Fatıma (r.a.) arasında vazifeleri taksim etmiştir. Hz. Ali'ye evin dışındaki görevleri vermiş, Hz. Fatıma'ya da, o zamandaki hayat şartlarına göre hamur yoğurmak, ekmeği pişirmek, temizlik, yemek pişirmek, yıkama ve güzel hazırlık gibi ev içindeki görevleri vermiştir.

Sorumluluk, erkek, kadın, çocuklar ve hizmetçilerin tamamına aittir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: 'Hepiniz çobansınız. Hepinizin yönetimi altındakilerden mesuldür. Devlet başkanı çobandır ve halktan sorumludur. Erkek çobandır ve ailesinden sorumludur. Kadın kocasının evinde çobandır ve mesuliyeti altındakilerden sorumludur. Hizmetçi, efendisinin malı konusunda çobandır ve koruması altındakilerden sorumludur. Bir erkek babasının malının çobanıdır ve ondan sorumludur. Hepiniz çobansınız ve yönetimiz altındakilerden sorumlusunuz'⁴³.

Allah'ın en hoşlandığı amel evlilik; en hoşlanmadığı helal iş te talaktır. Evlilikte asıl olan, kişinin haline göre mendup veya mübah olmasıdır. Nikahta asıl olan ise mahzurlu olmasıdır. Bu yüzden talak kötü görülür ve uzak durulur ancak zaruret veya kısırlık gibi ihtiyaç halinde, ahlâk bozukluğu, huylar arasında şiddetli farklılık, sevgi bağının tamamen kopması gibi durumlar hariç. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: 'Allah'ın en fazla hoşlanmadığı helal, talaktır'⁴⁴.

Evlilik bağının düzeltilmesinin dört aşaması veya seviyesi vardır: öğüt vermek ve yol göstermek, yatakta yalnız bırakmak ve yüz çevirmek, korkutmayacak şekilde dövme. Buradaki dövme, misvak veya fırça ile ya da avuç ile dokunmak veya üç defa el ile bastırmaktır. Daha sonra, iki hakem

⁴² Nisa 21.

⁴³ İbn Amr'den Bukhari, Müslim, Ahmed b. Hanbel, Ebu Davud ve Tirmizi rivayet etmiştir.

⁴⁴ Ebu Davud ve İbn Mace, sahih bir isnadla rivayet etmiştir. Hakim onun sahih olduğunu belirtmiştir. Hadis İbn Ömer'den rivayet edilmiştir.

gönderilmesi gelir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: 'Baş kaldırmasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezlerse) dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür. Eğer karı-kocanın aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin. Bunlar barıştırmak isterlerse Allah aralarını bulur; şüphesiz Allah her şeyi bilen, her şeyden haberdar olan'dır'⁴⁵.

Evlilik ölüm veya talakla sona erer. İddet olarak bilinen durum erkeğin hakkıdır. (İddet, boşanmadan sonra, evliliğin eserlerinin tamamen ortadan kalkması için dinen belirlenmiş bir vaktin geçmesidir.) Böylece hayat halindeyken, nesepler karışmamış olur, ölüm halinde ise erkeğin kaybedilmesinden dolayı acı ve üzüntü ifade edilmiş olur. Ayrıca, evlilik, iffet, haramdan koruma, maddi bakımdan kendi kendine yeterli olma ve benzeri gibi Allah'ın nimetlerine şükr edilmiş olur.

Evlilik hayatının eşler arasında devamı arzusuyla denklik (kefaet) bir şart veya mendup olarak aranır. Kadının haklarından bazıları şunlardır: aşırıya kaçmadan uygun bir mehir, geçim, giyim kuşam ve iskan yani ikamet edeceği ev. Boşandıktan sonra kadının 'hadâne' yani boşandıktan sonra eğer bebeğine süt emziriyorsa, boşandığı kocasının onun masraflarını karşılaması hakkı vardır. Erkeğin haklarından bazıları ise şunlardır: kadının kocasına itaat etmesi, emanet (güven), iyi muamele, güzel bir yolla ve mutedil bir şekilde tedip hakkı.

Evladın da dini ve insani hakları vardır: nesebinin gerçek babasından hukuken sabit olması, annesi tarafından emzirilmesi, emziren annenin veya süt annenin geçimi babaya aittir, çocuğun malının işletilmesi, kendisinin terbiye edilmesi ve eğitilmesi, huyunun güzelleştirilmesi ve yedi ila on yaş arasında dini hükümlerin öğretilmesi ve namaza alıştırılması için kendisi ve malı üzerindeki velisinin kim olduğunun belirlenmesi.

⁴⁵ Nisa 34-35.

Eşler ve çocuklar arasında, erkeğin infak görevi ile bağlantılı olarak ve adaletle insanın onurunu koruma temelinde, miras hakkı vardır. Miras, sadece Fıkıh uzmanları tarafından gerçekleştirilecek doğru ve derin bir araştırma ile anlaşılabilir bir hikmet ve felsefe vardır.

Özetle İslâm aile düzeni, hikmetlerle dolu dini ve ilahi bir yaklaşımla gerçek fıtratın ve güzel insani değerlerin korunması, namusun korunması ve iffet gibi özel ve genel seviyede, adalet, eşitlik, merhamet, sevgi, huzur, doğruluk, zürriyetin yetiştirilmesi için yardımlaşma, insan türünün devamı, neslin korunması, güzel ahlaka ve toplumsal adaba uyulması gibi dini maksatların gerçekleştirilmesi üzerine kurulmuştur.

Suriye ailesi çoğunlukla bolluk, istikrar ve İslâmî değerler, ilkeler ve hükümlere bağlılık içinde yaşamaktadır. Menfi durumlara gelince, bunların kaynağı İslâm semsiyesinden ve yüksek ahlâkî değerlerinden uzaklaşmak, cehalet ve geri kalmışa boğulmaktır.

Aile kurma önündeki engeller çoktur. İşsizlik olgusu, mehirlerin yüksekliliği, uygun bir gelirin ve meskenin elde edilmesine hazırlık bu engeller arasındadır. Evlilikte ister erkek ister kadın söz konusu olsun her ikisi içinde tek başlarına ve ortak olarak son derece adil, sağlam ve hikmete dayalı haklar vardır.

İlk anda çok yüksek gibi görünse de, boşanma oranının düşük olduğu bilinmektedir. Ayrıca, problem hemen veya bir kaç ay içinde eski aile yuvasına yeniden sığınarak çözülmektedir. Eşler yeniden anlaşma ve birlikte yardımlaşma ve dayanışma için yeni bir sayfa açma yolunu tutmaktadırlar. Çok kısa zamanda, gençliğin mevcut problemlerinin çözüleceğine, evlilikten uzak kalma olgusunun sonuçlarının ortadan kaldırılacağına, evliliğe yardım sandıklarının kurulacağına ve işsizlik probleminin çözüleceğine dair ümit çok kuvvetlidir.